

УДК 631.162

Т. І. Поверляк,

здобувач, старший викладач кафедри бухгалтерського обліку і аудиту,
Львівський національний аграрний університет, м. Дубляни

ТИПИ ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНОЇ СТІЙКОСТІ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ

В статті представлено результати дослідження рівня фінансово-економічної стійкості сільськогосподарських підприємств на основі цього, встановлено меж варіації показників, що відповідають типам стійкості.

Зокрема запропоновано конкретні показники для визначення рівня фінансово-економічної стійкості, які дозволяють максимально правильно оцінити стан підприємства.

В статье представлено результаты исследования уровня финансово-экономической устойчивости сельскохозяйственных предприятий и на основе этого, установлено пределы вариации показателей, что соответствуют типам устойчивости.

В частности предложены конкретные показатели для определения уровня финансово-экономической устойчивости, которые позволяют максимально правильно оценить состояние предприятия.

The results of research of financial-economical stability level of agricultural enterprises was presented in the article, and on the basis of it, the limits of variation of indexes which corresponds to the types of stability was determined.

Specific indicators to measure the level of financial-economic stability that maximize correctly assess the state of the enterprises were proposed.

Ключові слова: стійкість підприємств, типи стійкості, економічна стійкість, фінансова стійкість.

Ключевые слова: устойчивость предприятий, типы устойчивости, экономическая устойчивость, финансовая устойчивость.

Key words: stability of enterprises, types of stability, economical stability, financial stability.

Постановка проблеми. В період світової економічної кризи сільськогосподарські підприємства, поряд із підприємствами інших галузей, опинилися на межі банкрутства. Тому визначення рівня фінансово-економічної стійкості, як показника рівня впевненості та забезпеченості їх існування в ринковому середовищі, є особливи актуальним. Визначений рівень стійкості дасть змогу оцінити та спрогнозувати розвиток підприємств.

Постановка завдання. Завданням дослідження є встановлення меж варіації показників фінансово-економічної стійкості, які відповідають її типам. Встановлені відповідності певного рівня показників типам стійкості значно спростить та полегшить процес управління.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Дослідження фінансово-економічної стійкості має складний, багатоаспектний характер та потребує постійно оновлення знань. Так, значних здобутків у дослідженні цієї проблеми досягло багато відомих вчених, зокрема Ареф'єва О. В. [1], Баранівська Х. С., Білик М. Д. [2], Фещ Р. В. [7], Харчук Т. В. [8] та ін.

Так Р. В. Фещур та Х.С. Баранівська[7] наголошують на тому, що стійкість – це комплексна категорія, що не може бути обмежена відображенням лише одного аспекта діяльності суб'єкта господарювання. Їх твердження набуває уточнення в працях Т. В. Харчука, який вказує, що поняття стійкості підприємства має включати в себе не лише фінансову стійкість, а й виробничу, ринкову тощо.

О. В. Ареф'єва в своїх дослідженнях розглядає економічну безпеку підприємств, яка є відображенням фінансової стійкості [1]. Тобто економічна безпека і фінансова стійкість підприємств залежать від ефективного управління грошовими потоками.

М. Д. Білик виділяє чотири типи фінансової стійкості підприємств [2]. Кожному з типів відповідає певний рівень показників фінансової стійкості. Продовження цього набору показників стійкості можуть стати показники економічної стійкості, які характеризуватимуть типи фінансово-економічної стійкості.

Виклад основного матеріалу. Для дослідження фінансово-економічної стійкості сільськогосподарських підприємств пропонуємо визначити рівень стійкості конкретних підприємств Львівської області на прикладі підприємств Жидачівського району.

Основним товаровиробником продукції сільського господарства у Жидачівському районі є сільське населення (59,8% загальної чисельності населення Жидачівщини), котре забезпечує виробництво близько 90% валової сільськогосподарської продукції.

Станом на 1 липня 2011 року в Жидачівському районі нараховувалось 16 діючих сільськогосподарських підприємств, з них 11 прибуткових і 5 збиткових.

Нами запропоновано групування цих підприємств за датою створення на молоді, створені 6 років тому, і адаптовані, створені більше, ніж 6 років (Табл.1).

Таблиця 1. Сільськогосподарські підприємства Жидачівського району

№ п/п	Адаптовані (> 6 років)	Молоді (<6 років)
1	«Гетьман Сагайдачний» (8)	«Верболіз» (5)
2	«Скиба С»(15)	«Вінал Агро» (4)
3	«ГалБекон» (8)	«Лемб Агро» (6)
4	«Кнісело» (12)	«Млин Агро» (2)
5	«Бережниця» (14)	«КПК Агроінвест» (2)
6	«Лівчиці» (12)	«Журавенська агрокомпанія» (4)
7	«Батько і син» (12)	
8	«Агрофірма Садко» (10)	

9	«Грусятичі» (20)
10	«Перемога» (12)

*Джерело: узагальнено автором на підставі статистичної інформації [4,6]

Для подальшого детального дослідження та встановлення залежності між показниками фінансово-економічної стійкості, пропонуємо обрати чотири підприємств адаптовані – прибуткові, збиткові і молоді – прибуткові, збиткові.

Так, з адаптованих обираємо «Гетьман Сагайдачний» та «ГалБекон», заснованих дев'ять років тому – у 2003 році. «Вінал Агро» та «Журавенськаагрокомпанія» молоді підприємства віком 4 роки засновані у 2008. Крім того, «ГалБекон» та «Вінал Агро» відносять до прибуткових, а «Гетьман Сагайдачний» та «Журавенськаагрокомпанія» – до збиткових.

Вже після такого короткого аналізу, видно, що не завжди досвід перебування підприємства на ринку забезпечує йому хороші фінансові результати діяльності. Тільки само й новостворені підприємства з самого початку не забезпечують очікуваних результатів. Отже дослідження фінансово-економічної стійкості на прикладі конкретних підприємств набуває все більшої актуальності.

Встановлення рівня фінансово-економічної стійкості вимагає уточнення показників, тому для визначення рівня економічної стійкості братимуться до уваги коефіцієнти рентабельності продукції, активу, власного капіталу, підприємства, а для фінансової – базові коефіцієнти автономії, фінансового ризику, оборотності власних коштів та маневреності власних коштів.

На першому етапі дослідження економічної стійкості встановлено, що показники рентабельності підприємства, активів і власного капіталу прослідковуються лише в двох підприємствах (Табл.2.). У «ГалБекон» коефіцієнти мають тенденцію до зростання, а в «ВіналАгро» – до спаду. В «Гетьмані Сагайдачному» і «Журавенській агрокомпанії» – вони не визначені, тобто рентабельності немає. Рентабельність продукції зникає у «ГалБекон» та зростає у «ВіналАгро».

Таблиця 2. Динаміка показників фінансово-економічної стійкості сільськогосподарських підприємств Жидачівського району, 2009-2011 рр.

Рік	Показник								Підприємство
	Рентабельність				Коефіцієнт автономії, ≤ 1	Коефіцієнт фінансового ризику, ≤ 0	Власні оборотні кошти	Маневреність власного капіталу, > 0	
	підприємств	активів	власного капіталу	продукції					
2009	0,328	0,328	0,391	0,173	0,919	0,087	9,92	0,041	«Гал Бекон»
2010	0,048	0,048	0,052	0,09	0,94	0,063	13,37	0,849	
2011	0,048	0,048	0,054	0,09	0,83	0,199	4,27	0,853	
2009	0	0	0	0	0,0063	158,72	-0,084	-11,4	«Журавенська агрокомпанія»
2010	0,018	0,018	5,22	0	0,01	91,67	-0,036	-3,33	
2011	0	0	0	0	0,014	70,62	0,014	1	
2009	0,135	0,135	0,94	0,195	0,163	5,109	0,028	-0,76	«Вінал Агро»
2010	0,026	0,026	0,17	0,136	0,155	5,43	0,105	-0,23	
2011	0,0066	0,0066	0,057	0,338	0,106	8,35	0,243	-0,35	
2004	0,0178	0,0003	0,0018	0,088	0,146	5,83	0,0295	0,172	«Гетьман Сагайдачний»
2005	0	0	-	0,0087	-0,025	-48,49	-0,21	8,43	
2006	0,052	0,052	3,28	0,029	0,053	18,03	-0,31	-6,69	
2007	0,049	0,049	0,092	0,275	0,055	17,19	0,0063	-1,39	
2008	-	-	-	-	-	-	-	-	
2009	0,0078	0,0078	0,081	0,032	0,163	5,12	-0,11	-0,59	
2010	0	0	0	0	0,191	4,22	-0,14	-0,58	
2011	0	0	0	0,192	0,012	79,94	-0,41	-33,04	

*Джерело: розраховано автором на підставі річної звітності

Така ситуація пояснюється спектром діяльності та кількістю земельних угідь. Прибуткові підприємства розгортають свою діяльність на земельній площі, значно більшій ніж збиткові та диверсифікують виробництво продукції. До прикладу, «ГалБекон» працює на площі сільськогосподарських угідь 9 га та займається вирощування озимої пшениці та відгодівлею свиней. «Вінал Агро» орендує 12623 га сільськогосподарських угідь та вирощує пшеницю озиму, пшеницю яру, гречку, кукурудзу, ячмінь озимий і ячмінь ярий. А «Гетьман Сагайдачний» на 362 га займається вирощуванням лише кукурудзи на зерно. «Журавенська агрокомпанія» в розпорядженні має 4,5 сільськогосподарських угідь, в тому числі 2 га ріллі і займається відгодівлею свиней та вирощуванням пшениці, яка не приносить прибутку.

Короткий аналіз показує, що в сільському господарстві важливо правильно обрати вид діяльності та галузь, виходячи з географічних та економічних умов. Закордонний досвід підтверджує, що діяльність в галузі АПК краще проводити на великих площах. Реальним доказом цього є «Вінал Агро», яке займається вирощування різних культур. Адже тут треба виходити з властивості ґрунтів – родючості та адаптованості землі до тої чи іншої культури.

Сільське господарство району вимагає нагальної модернізації процесів виробництва та переробки, підтримки розвитку підприємництва, державних рішень у галузі демографічного розвитку. І хоча в АПК впроваджується найбільша кількість програм (державних, обласних, районних) кількість замовлень до впровадження і виконани науково-технологічних та інноваційних проектів практично відсутня [6, с. 20].

Наступний етап дослідження фінансової стійкості дозволить зрозуміти чому склалася саме така ситуація у відібраних підприємствах.

Фінансово стійкими можна назвати знову ж таки лише два підприємства – «ГалБекон» та «ВіналАгро». Причому як у «ГалБекон», так і в «Вінал Агро» зберігається тенденція до зниження стійкості. «Вінал Агро» працює здебільшого на базі коротко- і довгострокових кредитів. Крім того отримує підтримку з боку держави за рахунок бюджетних дотацій у рослинництво та ПДВ. Валові доходи за рік в діяльності «Вінал Агро» є стабільними та, порівняно, високими. Високий рівень рентабельності пропонує види продукції замість тенденції до зниження стійкості в зворотній бік.

«Гетьман Сагайдачний» та «Журавенська агрокомпанія» знаходяться в критичному стані. Фінансово стійкими їх назвати не можна.

Провівши детальний фінансово-економічний аналіз діяльності обраних підприємств, підтверджено, «ГалБекон» та «Вінал Агро» – прибуткові, хоча з різною частотою та досвідом перебування на ринку, а «Гетьман Сагайдачний» та «Журавенська агрокомпанія» – збиткові, хоча також мають різний термін діяльності.

Проте, всім цим підприємствам потрібна допомога, правда різного характеру. Тенденції до спаду стійкості потрібно змінити на тенденцію росту, а зростає потрібно закріпити та утримати. На такому етапі розвитку управлінські рішення потребують оперативності, обґрунтованості й ефективності.

Виходячи з поділу фінансової стійкості науковцями [2, с. 329] на типи: абсолютна фінансова стійкість, нормально стійкий фінансовий стан, нестійкий фінансовий стан, кризовий фінансовий стан, можна не лише визначити показники стійкості, але й встановити приналежність до певного типу.

Проведені дослідження та встановлені рівні фінансово-економічної стійкості сільськогосподарських підприємств на прикладі конкретних підприємств, дають підстави для уточнення показників, які характеризують ці типи стійкості (Табл. 3.).

Встановлення меж варіації показників економічної стійкості полегшить процес визначення типу стійкості.

Умовно на підприємствах можливий стійкий або нестійкий стан. Проте стійкий може бути як абсолютним, так і близьким до абсолютного. Нестійкий не завжди означає критичний. Тобто тип фінансово-економічної стійкості відображає й її перспективний стан.

До прикладу, нестійка означає, що в майбутньому вона буде кризова або ж нормальна. Правда, перспективний стан залежить не лише від умов зовнішнього середовища, але й внутрішнього.

Таблиця 3.

Тип стійкості	Показник							
	Рентабельність, %				Коефіцієнт автономії, ≤ 1	Коефіцієнт фінансового ризику, ≤ 0	Власні оборотні кошти	Маневреність власного капіталу, > 0
	підприємств	активів	власного капіталу	продукції				

абсолютна	більше 50	0,7-1	0	значно вище 0
нормальна	30-40	0,5-0,65	0-1	вище 0
нестійка	0-30	0-0,45	більше 1	0
кризова	0		значно більше 1 (10+свв)	нижче 0

*Джерело: удосконалено автором на підставі [2, с. 329]

Такий шаблонний підхід має відобразити критичність стану підприємств та спонукати керівництво до дій із його покращення. Впровадження підходу в життя нашу думку, матиме позитивні прояви в діяльності підприємств. А детальніше вивчення проблеми та встановлення точніших варіацій спростить процес визначення рівня стійкості.

Висновки. Визначення рівня фінансово-економічної стійкості сільськогосподарських підприємств є особливо актуальним в посткризовий період, адже стійкіс показує рівень впевненості підприємств та здатність функціонувати. Полегшити і пришвидшити цей процес можна шляхом встановлення меж варіації для показників, п відповідають певному типу фінансово-економічної стійкості. На підставі вище проведеного дослідження встановлено ці межі. Вважаємо, що такий шаблонний підхід, кр економії часу, відобразитиме критичність ситуації та спонукатиме до правильних дій із її вирішення.

Бібліографічний список:

1. Ареф'єва О. В. Економічна стійкість підприємства: сутність, складові та заходи з її забезпечення [Текст] / О. В. Ареф'єва, Д. М. Гордяньська. – Актуальні проблеми економіки. – 2008. – № 8(86). – С. 83-90.
2. Білик М. Д. Фінансовий аналіз : Навч. посіб. / М. Д. Білик, О. В. Павловська, Н. М. Прутуляк, Н. Ю. Невмержицька. — К. : КНЕУ, 2005. — 592 с. – С. 302-334.
3. Офіційний сайт Державного комітету статистики. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу. – www.ukrstat.gov.ua.
4. Сільське господарство Львівщини : стат. зб. – Львів : Головне управління статистики у Львівській області, 2011. – 174 с.
5. Сільське господарство України. Статистичний збірник / за ред. Ю.М. Остапчука. – К. : Державна служба статистики України, 2011. – 384 с.
6. Стратегія розвитку Жидачівського району Львівської області до 2015 року / Жидачівська районна рада. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу http://zhydachivrada.org.ua/?page=page_strategy.
7. Фещур Р. В. Економічна стійкість підприємства – Становлення понятійного базису / Р. В. Фещур, Х. С. Баранівська. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу <http://vlp.com.ua/node/5812>.
8. Харчук Т. В. Характеристика економічної стійкості підприємства та її елементів / Т. В. Харчук. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.nbu.gov.ua/portal/natural/Vetp/2011_34/11htvibe.pdf.

Стаття надійшла до редакції 10.01.2013

ТОВ "ДКС Центр"